

Nr 89.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

(1:a avd.)

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *G. Möller m. fl.*, nr 100, samt den andra inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson i Stockholm m. fl.*, nr 187, har hemställts, att riksdagen måtte, *dels* vidtaga de nedsättningar av vissa anslag under fjärde huvudtiteln, som vid granskning befinnas möjliga, och *dels* hos Kungl. Maj:t hemställa om föranstaltande av en snar förnyad omprövning av hela vårt försvarsväsendes ändamålsenlighet.

Motionärerna hava till stöd för sin framställning anfört följande.

»På den socialdemokratiska gruppens vägnar framfördes vid fjolårets riksdag i båda kamrarna genom likalydande motioner (I: 60 och II: 139) förslag om en snar förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet. Som skäl för detta förslag åberopades dels de svårigheter, som yppat sig när det gäller att med önskvärd snabbhet uppnå de vid 1925 års försvarsbeslut beräknade besparingarna, dels den krigstekniska utvecklingen. Statsutskottets majoritet avstyrkte motionerna utan annan motivering, än att utskottet icke delade den i motionerna uttryckta uppfattningen. Tio reservanter inom utskottet tillstyrkte emellertid motionerna. Sex andra ledamöter hade för sitt biträdande av utskottsförslaget avgivit särskilda motiveringar. Motståndet mot kravet på en ny försvarsutredning var sålunda icke enhetligt.

De av regeringen i årets statsverksproposition under fjärde huvudtiteln äskade anslagen uppgå till sammanlagt endast 1,200,000 kronor mindre än slutsumman av de i fjol under samma huvudtitel äskade anslagen. Kungl. Maj:ts äskanden i år överstiga med 4 miljoner kronor vad riksdagen i fjol beviljade. Någon vilja från regeringens sida att medverka till försvarskostnadernas nedbringande i enlighet med besluten vid 1925 års riksdag kan man icke spåra. Så mycket angelägnare är det då, att statsutskottet och riksdagen noga undersöka och tillvarataga besparingsmöjligheterna på detta område. Av särskild vikt är därvid en begränsning av reservationslagen, varigenom effektiva nedprutningar kunna göras. Det förefaller också vara motiverat, att särskild uppmärksamhet ägnas beräkningen av avlöningsanslagen — för vilka Kungl. Maj:t i år äskar större belopp än i fjol — samt beräkningen av såväl tjänstgöringsdagarna för de värnpliktiga som hästtjänstgöringsdagarna, vilka avsevärt överskrida 1925 års beräkningar.

Det torde emellertid icke vara möjligt att under riksdagsgranskningen verkställa hela den nödvändiga undersökningen om hur de 1925 avsedda besparingarna verkligen skola kunna åstadkommas. För ändamålet kräves en särskild utredning. Detta torde efter framläggandet av årets statsverksproposition ha ytterligare bekräftats. Vi våga därför hoppas, att våra i fjol avvisade synpunkter nu skola vinna större beaktande. En utredning enbart av möjligheterna att hålla kostnaderna inom 1925 års ram kan dock icke anses motsvara, vad som verkligen är motiverat och önskvärt. Utredningen bör, av skäl som i fjolårets motioner närmare utvecklades, vidgas till att gälla hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet.»

*Utskottets
yttranden.*

Motionärernas yrkanden om vidtagande av nedsättningar i vissa anslag under fjärde huvudtiteln har utskottet icke funnit böra nu föranleda till någon särskild åtgärd från utskottets sida, utan kommer detsamma att vid behandlingen av anslagen under nämnda huvudtitel av utskottet beaktas.

Då 1925 års riksdag fattade beslut om en ny och begränsad försvarsorganisation, torde det ha varit en förhärskande uppfattning, att man hade att avvakta någon tids erfarenhet om den nya organisationen, innan hela frågan om våra militära försvarsanstalter ånyo upptoges till utredning. De förutsättningar, varpå denna uppfattning byggde, ha emellertid i olika avseenden rubbats. Innan den nya organisationen blivit fullt genomförd, visade det sig att utgifterna komme att överskrida den år 1925 åsyftade kostnadsramen. Krav på utvidgningar och tillägg framfördes omedelbart av de militära myndigheterna och vunno understöd från deras sida, som varit motståndare till 1925 års beslut. Den nuvarande regeringen har också på olika sätt verkat i samma riktning. De framlagda försvarsbudgeterna ha icke inneburit väntade begränsningar i utgifterna, utan i stället avsett stegrade kostnader. Även de av regeringen igångsatta utredningarna ha uppenbarligen till syfte att gå kraven på utökningar till mötes. Något stillestånd i striden om våra militära försvarsanstalter och deras omfattning har sålunda icke ernåtts. Under dessa förhållanden har tanken på en förnyad omprövning av försvarsfrågan vunnit insteg även hos dem, som eljest funnit det naturligt att låta därmed tillsvidare anstå. Jämväl utskottet finner av dessa skäl en utredning nu vara motiverad.

Den utredning, som utskottet sålunda förordar, har givetvis att undersöka de möjligheter, som erbjuda sig till en begränsning av nu utgående försvarsutgifter, och att därvid i första hand inrikta sig på att snarast möjligt nå den i 1925 års riksdagsbeslut åsyftade kostnadsramen. Den av regeringen i utsikt ställda parlamentariska utredningen bör alltså enligt utskottets mening erhålla direktiv i nu angiven riktning.

Inom en given kostnadsram kunna emellertid rymmas olika grader av militär effektivitet. Denna senare kan å andra sidan icke bedömas utan hänsyn tagen till de uppgifter, för vilka våra försvarsanstalter äro avsedda. De senare åren har exempelvis frågan om de nya stridsmedlen ofta skjutits i förgrunden. Dessa ha av många ansetts medföra ett helt förändrat läge i försvarspolitiskt hänseende åtminstone för de mindre staterna. Då frågorna om effektiviteten och ändamålsenligheten framföras till prövning, leder detta

följaktligen till ett övervägande av vårt lands försvarsproblem i hela dess vidd.

Även andra omständigheter tala för att den nu föreslagna utredningen erhåller denna omfattning. Svårigheterna att genom internationella överenskommelser nå fram till en snar och effektiv begränsning av rustningarna ha visat sig vara stora, och detta har ökat deras antal, som anse åtgärder från de enskilda staternas sida vara den mest framkomliga vägen till en minskning eller avskrivning av rustningarna. Utredningen synes sålunda icke kunna underlåta att pröva de skäl, som åberopas dels för starka militära försvarsanstalter, dels för avrustning av förefintligt försvar på grundval av internationella överenskommelser och dels för isolerad nationell avrustning.

En utredning, vari de olika meningsriktningarna äro vederbörligt företrädda, synes kunna skapa större klarhet än för närvarande råder om de förutsättningar, under vilka man på skilda håll anser en minskning eller avskrivning av de militära försvarsanstalterna kunna förordas. På detta område äro emellertid meningarna starkt delade även bland dem, som önska en begränsning av våra nuvarande försvarsutgifter. Det synes dock vara ett gemensamt intresse, att de olika ståndpunkterna bli på ett ingående sätt belysta.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner (I: 100 och II: 187) må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning av vårt lands försvarsfråga i enlighet med här ovan angivna riktlinjer.

Stockholm den 1 april 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, E. J. G. Rosén, K. V. Rydén, E. A. Lundell, C. G. V. Hammarskjöld och I. Hj. E. Pauli;
från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, P. Nilsson i Bonarp, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, B. F:son Holmgren, J. Olofsson i Digernäs, O. Nilsson i Örebro, S. Persson i Fritorp, J. E. Andersson i Ovanmyra och C. J. Högström.

Reservationer:

1) av herr *Kvarnzelius*, vilken ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»De från olika håll och från olika utgångspunkter framförda kraven på försvarsutredning har utskottet icke velat motsätta sig. Vid en förnyad försvarsutredning bör i första hand undersökas vårt försvarspolitiska läge med hänsyn såväl till de internationella förhållanden, vilka inträtt genom tillkomsten och utvecklingen av nationernas förbund till en bestående fredsfaktor, som till krigsteknikens omvandling icke minst genom flygteknikens fulländning. Efter det att dessa frågor blivit i möjligaste mån klarlagda, erhålles ett utgångsläge för bedömande av frågan, huru inom en viss kostnadsram den mest tillfredsställande försvarsorganisationen skall kunna åstadkommas. Utskottet anser nödigt att vid utredningens igångsättande det sörjes för att olika synpunkter på försvarsproblemet bliva företrädade under utredningsarbetet, då endast härigenom frågan kan erhålla en fullt allsidig belysning.»

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. motioner, I:100 och II:187, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av vårt lands försvarsfråga.

2) av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Lundell*, *Hammar skjöld*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Motionärernas yrkande — — — beaktas.

Vad beträffar motionärernas yrkande på en ny försvarsutredning vill utskottet framhålla, att det enligt utskottets mening är önskvärt, att en allsidig och förutsättningslös utredning av vår försvarsfråga kommer till stånd. Utskottet vill emellertid erinra, att Hans Excellens herr statsministern i ett offentligt föredrag nyligen uttalat, att efter den nu pågående sakkunnigutredningen i försvarsfrågan måste följa en parlamentarisk beredning. Med hänsyn härtill och då, enligt vad utskottet inhämtat, ifrågavarande sakkunnigutredning lärer inom kort vara avslutad, torde man kunna utgå ifrån, att den av motionärerna påyrkade försvarsutredningen kommer att av Kungl. Maj:t beslutas, även om riksdagen ej härom gör särskild framställning. Under sådana omständigheter kan det ifrågasättas, om riksdagen bör vidtaga någon åtgärd med anledning av de väckta motionerna. Då emellertid frågan blivit bragt under riksdagens prövning, vill utskottet ej motsätta sig, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör framställning om anordnande av en allsidig och förutsättningslös utredning av försvarsfrågan, och hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner (I: 100 och II: 187) må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av vårt lands försvarsfråga.»

3) av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Andersson* i Ofvanmyra.
